

Nr 38.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1943 kl. 2 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss ändring av
stadsplanelagen.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 180, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Holmbäck* hemställt, att riksdagen ville besluta införande i stadsplanelagen av bestämmelser av huvudsakligen den innebörd, att vad i fråga om tomtmätning och gränsbestämning stadgas i 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen skall gälla i fråga om mätningar för upprättande av kartor till grund för förslag till tomtindelning samt för stadsplan, byggnadsplan och stomplan. Motionären har därvid tillika anhållit, att vederbörande utskott ville efter den utredning, som kan finnas erforderlig, redigera och för riksdagen framlägga förslag till lagtext.

Såsom motivering för denna hemställan anföres i motionen följande:

Jämlikt 2 kap. 11 § lagen om delning av jord å landet må förrättningsmän, sakkunniga och hantlangningsmanskaper icke hindras att övergå ägor eller anbringe märken eller signaler i vad det finnes erforderligt för förrättningen. Lagrummet innehåller även bestämmelser om den aktsamhet, som därvid bör iakttagas. Vad sålunda gäller i fråga om laga skifte äger enligt 19 kap. 5 § och 20 kap. 6 § jorddelningslagen jämväl tillämpning i fråga om annan jorddelningsförrättning samt enligt 20 kap. 10 § samma lag även i fråga om sådan avmätning av jord, som efter förordnande av länsstyrelse verkställas av lantmätare eller annan person, behörig att inneha befattning såsom mättingsman i stad. Dylikt förordnande må meddelas på begäran av vederbörande jordägare eller av samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas beträffande mark, som hör till samhället.

Enligt såväl skifteslagstiftningskommissionens som jordstyckningskommissionens förslag till jorddelningslag (23 kap. 11 § 2 st. resp. 23 kap. 12 § 2 st.) voro ovan anförda bestämmelser i fråga om avmätning av jord avsedda att äga tillämpning även beträffande städer, men på grund av att jorddelningslagen skulle gälla endast för landsbygden, uteslötos under de senare förarbetena till lagen städerna från stadgandets tillämpning (se NJA 1926, II, s. 808). Trots att genom ett uttalande i justitieombudsmannens ämbetsberättelse till 1918 års riksdag frågan om möjlighet att giva förordnande åt lantmätare att avmäta mark hörande till stad eller annat samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skulle iakttagas, tillvunnit sig en viss uppmärksamhet, upptogos icke heller — måhända på grund av förbiseende — några bestämmelser om avmätning av stads område i lagen om fastighetsbildning i stad, och i följd därav finnes icke för städernas del någon motsvarighet till jorddelningslagens stadgande om rätt att för avmätning använda annans mark. Det synes även kunna starkt ifrågasättas, om dylikt rätt finnes i fråga om avmätning i municipalsamhällen och köpingar med fastighetsregister. Justitierådet Greffberg har i den av honom utgivna kom-

mentaren till jorddelningslagen anslutit sig till den uppfattningen, att så icke är förhållandet, och samma mening torde vara allmänt omfattad i praxis.

Vad nu sagts innebär, att rätt att använda annans mark saknas i fråga om mätningar, som erfordras för upprättande av kartor till grund för förslag till tomtindelning, stadsplan, byggnadsplan eller stomplan. Vid dylika mätningar är det i regel nödvändigt att utsätta fasta markeringar för triangel-, polygon- och fixpunkter m. m. samt ofta även att på marken eller å byggnader uppföra observationsställningar och signaler. Vägrar jordägare vederbörande förrättningsmän eller deras uppdragsgivare att för utförande av dessa arbeten använda jordägarens mark, kan avsevärt förfång tillskyndas förrättningsmännen och därmed ytterst de städer och samhällen, som äro deras uppdragsgivare. Då i praktiken förekommit att medgivande till uppförande av observationsställning vägrats, har detta sålunda nödvändiggjort ändrad och mindre fördelaktig anläggning av det stomnät, som planlagts för mätningen, varjämte denna fördyrats. De störningar och det obehag, som av ifrågavarande arbeten vållas den enskilde jordägaren, äro däremot i regel relativt obetydliga och vara endast den korta tid mätningen pågår. Med hänsyn till dessa förhållanden och på grund av de allmänna intressen, som äro beroende av frågan, synes det lämpligt att bestämmelser av ovan berört innehåll bliva tillämpliga jämväl för här ifrågavarande mätningar.

Eventuella bestämmelser i ämnet torde böra inflyta i allmän lag, varvid närmast stadsplanelagen torde ifrågakomma. Bestämmelserna synas kunna anslutas till 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen men torde böra utformas sedan utredning ägt rum.

Sedan utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande över motionen från lantmäteristyrelsen, har sådant yttrande inkommit (Bilaga). Utskottet får såsom utredning i ärendet hänvisa till yttrandet.

Utskottet.

I 2 kap. 11 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet stadgas, att förrättningsmän, sakkunniga och hantlangningsmanskap icke må hindras att övergå ägor eller anbringa märken eller signaler, i vad det finnes erforderligt för verkställande av laga skifte. Av 19 kap. 5 § och 20 kap. 6 § samma lag följer att dessa bestämmelser äga tillämpning jämväl vid avstyckning och åtskilliga andra slag av lantmåteriförrättningar å landsbygden. Enligt hänvisning i 5 kap. 2 § och 6 kap. 1 och 12 §§ lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skola samma bestämmelser tillämpas i fråga om vissa förrättningar, som handläggas enligt sistnämnda lag, nämligen avstyckning, laga skifte, ägoutbyte och servitutsutbrytning. Beträffande förrättning som avses i 2 kap. fastighetsbildningslagen, d. v. s. tomtmätning och gränsbestämning, gälla enligt kapitlets 6 § liknande bestämmelser, innefattande bl. a. rätt för förrättningsmannen att utan särskilt lov erhålla tillträde till byggnader.

Nu anförda bestämmelser avse allenast lantmåteriförrättningar i egentlig mening. Av 20 kap. 10 § jorddelningslagen följer emellertid att bestämmelserna i 2 kap. 11 § samma lag skola äga tillämpning jämväl i fråga om sådan avmätning av jord, som efter förordnande av länsstyrelse verkställs av lantmätare eller annan person, behörig att inneha befattning såsom mät-

ningsman i stad. Dyligt förordnande må meddelas på begäran av jordägare eller viss innehavare av jord ävensom av samhälle, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttagas, beträffande mark som hör till samhället. Där jorddelningslagen icke äger tillämpning, d. v. s. i stad, köping eller annat samhälle där fastighetsregister såsom i stad föres, finnes ingen motsvarighet till föreskrifterna i 20 kap. 10 § jorddelningslagen. Lantmätare och mätningmän sakna därför i dessa fall rätt att beträda annans mark och att erhålla tillträde till byggnader. Detta innebär, såsom i motionen framhålles, att rätt att använda annans mark saknas i fråga om bl. a. mätningar, som erfordras för upprättande av kartor till grund för förslag till tomtindelning, stadsplan, byggnadsplan och stomplan.

Utskottet finner i likhet med motionären att gällande lagstiftning bör kompletteras med bestämmelser om rätt för lantmätare och mätningmän samt deras biträden att beträda annans mark vid mätningar av ifrågavarande slag. Bestämmelserna synas lämpligen kunna utformas i huvudsaklig överensstämmelse med stadgandena i 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen och sålunda även innefatta rätt att erhålla tillträde till byggnader. Såsom lantmäteristyrelsen i sitt yttrande över motionen framhållit, föreligger emellertid behov av dylika bestämmelser även i fråga om åtskilliga andra slag av mätningar än de i motionen omförmälda. De föreslagna lagbestämmelserna synas fördenskull, i enlighet med vad lantmäteristyrelsen förordat, böra avse alla till legala förrättningar icke hänförliga mätningstekniska åtgärder, som utföras av stad eller av annan på uppdrag av länsstyrelse, stad eller landskommun.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion, I: 180, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med pågående revision av stadsplanelagen eller i annat sammanhang ville låta verkställa utredning och för riksdagen framlägga förslag rörande bestämmelser om rätt för lantmätare och mätningmän samt deras biträden att erhålla tillträde till annans fastighet i andra fall än där sådan rätt för närvarande tillkommer dem.

Stockholm den 25 maj 1943.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Eskhult, Linnér, Brandt* och *Ahlkvist*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Ryberg**, *Olsson* i *Mellerud, Berg, Björling**, *Larsson* i *Hede, Landgren* och *Andersson* i *Mölnadal*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga.

Till Riksdagens första lagutskott.

I enlighet med utskottets hemställan har Kungl. Maj:t den 26 februari 1943 anbefallt lantmäteristyrelsen att avgiva och till utskottet överlämna yttrande över en vid årets riksdag väckt motion, nr 180, i första kammaren, angående viss ändring av stadsplanelagen.

I anledning härav får lantmäteristyrelsen anföra följande.

Rätten för lantmätare och mätningmän att beträda mark i samband med jorddelnings- och mättningsförrättningar regleras i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet och lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad. Enligt 2 kap. 11 § i den förra lagen må förrättningsmän, sakkunniga och hantlangningsmanskap icke hindras att övergå ägor eller anbringa märken eller signaler, i vad det finnes erforderligt för förrättningen. Därvid skall emellertid tillses, att skada å växande gröda såvitt möjligt undvikas, samt att skog icke i onödan nedhugges. Vidare stadgas att i trädgård, annan därmed jämförlig plantering eller park träd ej må skadas eller fällas utan ägarens medgivande.

Anförda lagrum avser laga skifte. Enligt vad som följer av 19 kap. 5 § och 20 kap. 6 § samma lag äga bestämmelserna också tillämpning vid förrättningar avseende avstyckning, gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning, avsättandet av gemensamhetsskog och viss vederlagsförrättning.

Enligt 5 kap. 2 § 4 st., 6 kap. 1 och 12 §§ fastighetsbildningslagen skola samma bestämmelser äga tillämpning även i fråga om vissa förrättningar, som handläggas enligt sistnämnda lag, nämligen vid avstyckning, laga skifte, ägoutbyte samt servitutsutbrytning. I fråga om förrättning enligt 2 kap. fastighetsbildningslagen d. v. s. tomtmätning och gränsbestämning gälla enligt kapitlets 6 § i stort sett samma bestämmelser. Här stadgas emellertid dessutom om rätt för förrättningsman att i samband med sådan förrättning erhålla tillträde till byggnader samt om skyldighet för förrättningsman att i visst fall inhämta polismyndighetens tillstånd att anbringa och bibehålla signaler.

Ovan omförmäld rätt för lantmätare och mätningmän m. fl. att beträda mark avser s. k. legala förrättningar. Behov av sådan rätt föreligger emeller-

lid jämväl vid mätningar och kartläggningar, som ej ske i samband med eller i och för verkställandet av dylika förrättningar. Enligt lag föreligger emellertid sådan rätt nu endast för de i 20 kap. 10 § jorddelningslagen avsedda fall, eller då lantmätare efter förordnande av länsstyrelse — på begäran av jordägare eller viss innehavare av jord eller av samhälle, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttagas, beträffande mark som hör till samhället — verkställer avmätning av jorden.

Där jorddelningslagen icke äger tillämpning d. v. s. i stad, köping eller annat samhälle, där fastighetsregister såsom i stad föres, saknas motsvarighet till bestämmelserna i 20 kap. 10 § jorddelningslagen eller alltså särskilt stadgad rätt för lantmätare och mätningmän att vid mätningar och kartläggningar utan samband med legala förrättningar beträda mark m. m. Detta gäller jämväl för landsbygden, då mätningar utföras till grund för upprättandet av byggnadsplan på länsstyrelsens initiativ eller efter beslut av kommunala organ. Likväl hava sådana avmätningar genomförts i mycket stor omfattning och därvid hava markägarna i regel böjt sig för det allmänna intresset och medgivit tillträde för den med avmätningarna sysselsatta personalen, ehuru det givetvis förekommit att markägarna påfordrat ersättning för uppkommen skada eller för tillstånd att anbringa och under längre tid bibehålla de i vissa fall skrymmande signal- och observationsbyggnader, som numera höra samman med liknande arbeten.

Den hänsyn till allmänna intressen, som sålunda ådagalagts från markägarnas sida, torde vara anledningen till att man hittills ansett sig kunna undvara sådana bestämmelser, som åsyftas med motionen. Då emellertid numera, enligt vad styrelsen erfarit, förekommit, att markägare intagit en motsatt inställning så ock med hänsyn till de allvarliga olägenheter en sådan inställning kan innebära, synes en lagstiftning i motionens syfte vara väl motiverad. Det bör emellertid framhållas, att med den räckvidd av lagstiftningen, som motionären tänkt sig, föreliggande problem löses endast till en del. Behov av dylik rätt föreligger jämväl vid avmätning i samband med upprättandet av avstyckningsplan i stad, vid upprättandet av karta, som avses i 16 § expropriationslagen m. fl. åtgärder. Vidare genomförs mätningensarbeten inom städerna numera ofta i det allmänna syftet att hava grundkartor eller mätningsunderlag till sådana grundkartor på förhand tillgängliga för förekommande kommunala behov, utan att något av dessa särskilt avses just då avmätningen genomföres. Så är exempelvis fallet beträffande städernas stamnätsanläggningar, som anses påbjudna genom kungörelsen den 26 juni 1936 (nr 367) med vissa föreskrifter om mätningstväsendet och fastighetsregisterväsendet i rikets städer. Dylika mätningensarbeten utföras ofta icke av staden själv utan på entreprenad av lantmätare, mätningmän eller konsulterande firmor. Nödsakade att beträda annan än staden tillhörig mark äro även de städernas befattningshavare, som utföra avvägningar, mätningstekniska kontrollarbeten av olika slag, utstakning av gator och vägar m. m. Med hänsyn till den mångfald ändamål av mycket skiftande natur, som i en stad skola tillgodoses genom mätningstekniska åtgärder, synes den ifrågasatta lagstiftningen icke böra inriktas på några få särskilt angivna åtgärder. De i motionen avsedda lagbestämmelserna torde sålunda böra avse samtliga till legala förrättningar icke hänförliga mätningstekniska åtgärder, som utföras av stad eller av annan på uppdrag av länsstyrelse, stad eller landskommun. Med stad bör härvid jämställas samhälle å landet varest föres fastighetsregister såsom för stad.

Det förtjänar måhända antecknas att i vägslagstiftningen redan införts bestämmelser om sådan rätt att beträda mark, varom här är fråga (38 § allmänna vägagen och 32 § enskilda vägagen).

Den nu ifrågasatta rätten torde närmast böra utformas i överensstämmelse med 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen. Möjligen bör särskild bestämmelse införas om sättet för markägare att, där överenskommelse ej kan träffas, kunna få ersättning för skada.

Vad slutligen angår frågan om inplacering i gällande lagstiftning av de förevarande bestämmelserna ifrågasätter lantmäteristyrelsen huruvida de lämpligen böra tillföras stadsplanelagen.

Av vad styrelsen anfört torde nämligen framgå, att bestämmelserna gripa in över åtskilliga andra verksamhetsområden än dem, som regleras av nämnda lag, och dessutom må kunna framhållas, att stadsplanelagen hittills icke haft till uppgift att behandla spörsmål, som höra samman med mätningstekniska fältarbeten, varom här närmast är fråga.

Stockholm den 24 mars 1943.

HARALD MALMBERG.

T. Ågren.